

U STOLCU ILI U STOCU?

Kakva god bila etimološka povezanost *Stolca* s imenicom *stolac*, ime toga grada u Bosni i Hercegovini i otočica u Hrvatskoj trebalo bi se u standardnom hrvatskom jeziku sklanjati kao i njezin eponim. Prijestolja, stolovi, stolice i stolci tradicionalno su povezani s centrima vlasti pa svjetovni i crkveni vladari i organi vlasti stoluju u svojim prijestolnicama i stolnim crkvama, a njihov se namještaj metaforički uklapa u toponime kao što su Generalski Stol i Székesfehérvár ili Stolni Bijeli Grad te u izraze kao *sjediti na dvije stolice*. Iako se na njima ili za njima sjedi dok se vlada, oni stoje i etimološki su povezani s glagolom *stajati*.

Oni i svojim oblikom mogu motivirati na nazive pa postoji otočić po imenu *Stolac*, dakle, *Stolac* je i hrvatski toponim, a sklanja se analogno s nazivom zagrebačke tržnice Dolac. Kako su oba ta toponima apelativnog porijekla, ti su nazivi usporedivi ne samo jedan s drugim nego i sa svojim eponimima. Oba imaju *nepostojano a* koje se u kosim padežima gubi, ali oba čuvaju svoje *l* u hrvatskom standardu, u oblicima *dolci, stolci, dolcu, stolcu, dolca i stolca*. Te oblike navodi

i priručnik A. B. Klaića Koriensko pisanje iz 1942. i Hrvatska gramatika objavljena u Školskoj knjizi 1997., a oblike bez *l* navode kao mogućnost, ne kao pravilo: *U nekim se riječima /l/ na kraju riječi ili sloga može i ne mora zamijeniti sa /o/*. Izvan granica hrvatskog standarda moguća su i drugačija pravila koja hrvatski može i ne mora slijediti, bilo da je riječ o drugim jezicima ili o dijalektima unutar istog. Na primjer, trosložni toponim *Beograd* u hrvatskom se naglašava na prvom slogu, a u samom Beogradu na drugom i nitko se ni za kim ne povodi. Tako bi i naziv grada *Banja Luka* trebao vući analogiju s mjestima *Banja Vas*, *Banja Ograda*, koja spominje Petar Skok u djelu *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima 1950. te Banova Jaruga* i u lokativu glasiti *u Banjoj Luci* a ne *Banja Luci*. Lokativ mjesta Tisno, čak i ako ostane u ikavskoj formi, glasi *u Tisnom* premda bi lokalni oblik bio *u Tisnon*. Standard ne bi, dakako, u postupku preuzimanja smio izobličiti toponim nego ga samo aproksimirati, ali i prilagoditi vlastitim pravilima pisanja i čitanja.

Marko Kovačić

OSVRTI

HRVATSKI I GRADIŠĆANSKO-HRVATSKI NA PEDAGOŠKOJ VISOKOJ ŠKOLI U ŽELJEZKOM

Sakademsom godinom 2017. – 2018. Pedagoška visoka škola Gradišće (Pädagogische Hochschule Burgenland) počinje sa studijem Gradišćanskohrvatski – Hrvatski. To je studij na sveučilišnoj razini, a ujedno i prvi studij u Austriji gdje se studijski predmet Hrvatski

ne nudi u kombinaciji s bosankim i srpskim jezikom. Do sada se u Austriji na sveučilištima u Beču, Grazu i Celovcu mogao upisati jedino studijski predmet Bosanski-hrvatski-srpski.

Novostvoreni studij Gradišćanskohrvatski – Hrvatski u Željeznom – Eisenstadtu, glavnome gradu pokrajine Gradišće, nudi se u okviru *Nove izobrazbe pedagoga i pedagoginja (PädagogInnenbildung NEU)* koja je stupila na snagu s akademskom godinom 2015. – 2016., a nastao je u uskoj suradnji

sa Sveučilištem Graz koje zajedno s Pedagoškom visokom školom Gradišće i nekim drugim visokoškolskim ustanovama tvori Visokoškolski razvojni savez Jug – Istok.

Visokoškolski razvojni savez Jug – Istok (Hochschul – Entwicklungsverband Süd – Ost)

Čitatelja će možda zanimati da su prije nekoliko godina sve austrijske visokoškolske (sveučilišne) ustanove podijeljene u saveze, kojih ima četiri: Savez Zapad obuhvaća visokoškolske (sveučilišne) ustanove austrijskih pokrajina Tirol i Vorarlberg, Savez Sredina obuhvaća visokoškolske (sveučilišne) ustanove Salzburga i Gornje Austrije, Savez Sjever – Istok obuhvaća visokoškolske (sveučilišne) ustanove Beča i Donje Austrije, a Savez Jug – Istok obuhvaća visokoškolske (sveučilišne) ustanove Koruške, Štajerske i Gradišća. Prednost je tih saveza u tome što je time uspostavljena zajednička mreža pojedinih studija koji se mogu upisati na svim mjestima istoga visokoškolskoga razvojnoga saveza. Na temelju istovrijednih nastavnih planova i programa, studenti su u mogućnosti upisati cijeli niz kolegija u istoj razvojnoj mreži te nisu prisiljeni studirati na samo jednom mjestu. Stoga je moguće dovršiti dijelove studija ili predmeta ili specijalizacije na nekom drugom sveučilištu ili drugoj visokoškolskoj ustanovi koja je dio pojedinog razvojnoga saveza.

Visokoškolski razvojni savez Jug – Istok već je 2015. godine kao prvi razvojni savez započeo s novim programom u izobrazbi nastavnika za preddiplomski i diplomski studij. Uspostavljeni su zajednički kooperativni studiji koji se mogu upisati u sva tri glavna grada (Graz, Celovec – Klagenfurt, Željezno – Eisenstadt).

Studijski programi utemeljeni su na trostupanjskoj koncepciji visokoškolskoga obrazovanja:

- preddiplomski studiji za nastavnike (podučavaju učenike od 10 do 19 godina) traju četiri godine, a njihovim se završetkom stječe akademski naziv *baccalaureus* – *baccalaurea* struke (prvostupnik);
- diplomski studiji za nastavnike u sekundarnom stupnju traju dvije godine, a njihovim se završetkom stječe akademski naziv *magistra* – *magistre* struke;
- poslijediplomski ili doktorski studiji traju tri godine, a stječe se akademski naziv doktora znanosti.

U Visokoškolskom razvojnom savezu Jug – Istok mogu se upisati sljedeći studijski predmeti: Biologija, Bosanski-hrvatski-srpski, Engleski, Filozofija i Psihologija, Fizika, Francuski, Geometrija, Glazbeno obrazovanje, Gradišćanskohrvatski – Hrvatski, Grčki, Informatika, Instrumentalno glazbeno obrazovanje, Kemija, Latinski, Matematika, Njemački, Povijest, Politički odgoj, Prehrana, Ruski, Slovenski, Španjolski, Talijanski, Tjelovježba i šport, Vjeronauk (katolički), Zdravlje i potrošnja, Zemljopis i gospodarstvo.

Gradišćanskohrvatski – Hrvatski Studij za nastavnike na diplomskom studiju (Sekundarstufe Allgemeinbildung)

Hrvati u Austriji, posebno gradišćanski Hrvati, desetljećima su tražili uvođenje studija hrvatskoga jezika za srednjoškolske profesore. Mjerodavna gradišćanskohrvatska društva čak su već poslije Drugoga svjetskoga rata tražila osnivanje Katedre za hrvatski. Ipak, do toga u prošlosti nije bilo došlo te su gradišćanski Hrvati, kao priznata manjina u Austriji, do sada imali samo dvogodišnju dodatnu izobrazbu za nastavnike hrvatskoga jezika u osnovnim te novim srednjim školama (prije: glavnim školama). Studij za školski predmet Hrvatski nije postojao.

A budući srednjoškolski profesori mogli su upisati jedino studijski predmet Bosanski-hrvatski-srpski.

Jedinstvena prilika za uvođenje studija hrvatskoga jezika pružila se prije dvije godine kada je u Austriji došlo do strukturalnih promjena u organizaciji studija za srednjoškolske profesore. Upravo tada se je i dr. Walter Degendorfer, tadašnji rektor Pedagoške visoke škole Gradišće, založio za uvođenje studija pod nazivom Hrvatski te od Ministarstva obrazovanja dobio i dozvolu za otvaranje takvoga studija. S time u vezi Pedagoška je visoka škola dobila i visokoškolsku profesuru za Hrvatski što je prva takva profesura u Austriji, dok je sam studijski predmet dobio naziv Gradišćanskohrvatski – Hrvatski.

Studij je ustrojen po najnovijem studijskom programu, temeljenom na kurikulumu za nastavnički smjer za diplomski studij i osposobljava za podučavanje u sljedećim vrstama škola: u novoj srednjoj školi (djeca 10 – 14 godina), u općoj obrazovnoj srednjoj školi – gimnaziji (djeca 10 – 18 godina), u usmjerenim srednjim školama (djeca 14 – 17 godina) i usmjerenim višim školama (djeca 14 – 19 godina). Sastavljen je kao četverogodišnji bakalaureatski (prvostupnički) studij s 240 ECTS bodova, nakon čega slijedi dvogodišnji diplomski studij s 120 ECTS bodova. Mimo toga postoji i mogućnost upisa dodatnih predmeta ili dodatne specijalizacije. Kako su nastavnički studiji u Austriji dvopredmetni, student mora upisati i drugi nastavnički predmet.

Preduvjet je za studij znanje hrvatskoga i gradišćanskohrvatskoga na razini B1. Ta je razina zakonom propisana kao razina mature u školama gdje se podučava hrvatski kao drugi strani jezik. S druge strane studij je otvoren i za studente s manjim predznanjem ili bez predznanja hrvatskoga, čime se uzela u obzir gradišćanska višejezičnost i interkulturalnost. Ako polaznik ima slabije znanje

od razine B1 ili ne govori hrvatski ili gradišćanskohrvatski, mora u preddiplomskom studiju pohađati posebne jezične vježbe kako bi stekao potrebno znanje. Time je osigurano da do kraja preddiplomskoga studija svi polaznici ovladaju hrvatskim jezikom na razini B2, a do kraja diplomskoga studija na razini C1 – C2.

Naziv Gradišćanskohrvatski – Hrvatski

Posebnost je ovoga studija da se nudi pod imenom Gradišćanskohrvatski – Hrvatski i da uz hrvatski jezik i hrvatska inačica *gradišćanskohrvatski* ima ravnopravan status studijskoga predmeta.

Tako ustrojen studij odgovara prije svega potrebama gradišćanskoga prostora gdje je poznavanje obiju inačica hrvatskoga jezika važno za život i opstanak hrvatske narodne skupine u Gradišću. Gradišćanski Hrvati razvijaju već više od pet stoljeća svoju književnu tradiciju na temelju jezika koji je hrvatski, čakavski, i koji se je razvijao drugim putem nego hrvatski jezični standard u Hrvatskoj. Nepobitna je činjenica da je ishodište i jednom i drugom hrvatskom jeziku isto. Ipak, gradišćanskohrvatski jezik razvijao se izvan „stare domovine“ na drugačiji način i pod drugim okolnostima, što ne znači da je manje hrvatski, ali nije isti. Gradišćanskohrvatski ima i status službenoga jezika u dvojezičnoj pokrajini Gradišće, a u školama se podučava ili gradišćanskohrvatski ili hrvatski, što je određeno Manjinskim školskim zakonom: u dvojezičnim osnovnim školama¹ podučava se gradišćanskohrvatski. I u novim srednjim

¹ U Austriji osnovna škola ima četiri razreda (za djecu 6 – 10 godina). Poslije toga djeca mogu upisati osmogodišnju gimnaziju ili četverogodišnju novu srednju školu. Nakon nove srednje škole djeca mogu prijeći u više razrede gimnazije ili u srednje (trogodišnje) ili više (petogodine) usmjerene škole.

školama te nižim razredima gimnazija (za djecu 10 – 14 godina) podučava se gradišćansko-hrvatski, s time da se čita i hrvatska književnost koja treba omogućiti uronjenje u sveopću hrvatsku kulturu. U višim razredima gimnazija (za učenike 14 – 18 godina) i u petogodišnjim srednjim i višim usmjerenim školama (za učenike 14 – 19 godina) podučava se isključivo hrvatski. Obično se u srednjim i višim školama hrvatski jezik podučava u obliku posebnoga školskog predmeta, jedino u dvojezičnoj gimnaziji u Bortu – Oberwart te trima novim srednjim školama, nastava je dvojezična u većini predmeta.

Izvan manjinskoga područja, u ostalim austrijskim pokrajinama, hrvatski se jezik podučava kao drugi ili treći strani jezik. Novi doseljenici, naime, nemaju pravo na nastavu u svojim jezicima, no bosanski-hrvatski-srpski nude se kao izborni strani jezici na određenim školama. Ponuda je mala, no zanimanje za ovu ponudu raste. Djeca koja pohađaju tu nastavu sama odlučuju koji naziv za jezik od ta tri žele imati upisan u svjedodžbi. Stjecanjem diplome Pedagoške visoke škole Željezno nastavnici i srednjoškolski profesori imaju pravo podučavati i taj predmet.

Studij je otvoren i za sve buduće kroatiste pa i slaviste širom Austrije koji će se uz hrvatski baviti i gradišćansko-hrvatskim, a namijenjen je i studentima iz Hrvatske koji žele istraživati gradišćanske Hrvate ili Hrvate širom Austrije. Oni mogu upisati redovan studij u Austriji ili doći na Erazmusovu razmjenu. I hrvatski studenti iz susjedne Slovačke i Mađarske mogu upisati studij.

Do sada prijavljeni studenti uglavnom su gradišćanski Hrvati, a 20 % zainteresiranih ima hrvatske korijene bez gradišćansko-hrvatske pozadine. Zasad se nije prijavio ni jedan student bez znanja hrvatskoga jezika.

Mogućnosti znanstvene suradnje

Hrvatska je članica Europske Unije kao i Austrija, što znatno olakšava međunarodnu znanstvenu suradnju i razmjenu predavača. Ugledni znanstvenici iz Hrvatske izrekli su već svoju spremnost doći kao gostujući profesori. Predviđena je i uska suradnja s profesorima sa Sveučilišta Graz, partnerskoga sveučilišta. Na znanstvenom području Pedagoška visoka škola surađuje već duže vremena sa Sveučilištem u Zadru, Sveučilištem u Zagrebu, a upravo se dogovara suradnja i sa Sveučilištem u Osijeku te sa Sveučilištem u Pečuhu – Mađarskoj.

Tim novim studijem otvaraju se i nove mogućnosti suradnje što se tiče poticanja raznih projekata. U očuvanju jezične zajednice gradišćanskih Hrvata, pa i svih Hrvata u Austriji te u jačanju hrvatske jezične i kulturološke kompetencije drugih zainteresiranih u Austriji, svakako je potrebna plodna suradnja s ustanovama u Hrvatskoj. S druge strane mogu i Hrvati s austrijske strane pružiti Hrvatskoj važnu potporu u nekim projektima. A pogotovo su gradišćanski Hrvati oduvijek bili most između Austrije i Hrvatske.

*Andrea Zorka Kinda-Berlakovich,
Pedagoška visoka škola Gradišće*